

Vergaderjaar 2021–2022

33 037

Mestbeleid

Nr. 430

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 november 2021

Met deze brief wil ik u informeren over de aanpassingen die ik voornemens ben te gaan doen in het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (hierna: 7^e AP) naar aanleiding van de moties hierover die op 11 november jl. door uw Kamer zijn aangenomen (Handelingen II 2021/22, nr. 21, Tweeminutendebat over het mestbeleid). Tevens ga ik in deze brief in op het verzoek van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), om te reageren op vier zienswijzen die zijn ingebracht op het ontwerp 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn zoals dat tot 19 oktober jl. ter consultatie lag. Bijgevoegd treft u een overzicht aan van de belangrijkste punten uit deze zienswijzen van de Nederlandse Melkveehouders Vakbond, Agractie.nl, Coöperatie Collectief Hoeksche Waard, een individuele landbouwer en mijn reactie daar op.

**Inpassing aangenomen moties in 7^e actieprogramma Nitraat-
richtlijn**

In het Commissiedebat Mestbeleid van 15 september jl. (Kamerstuk 33 037, nr. 403) heb ik aangegeven dat de maatregelen in het ontwerp 7^e AP niet in beton gegoten zijn en kunnen worden aangepast, mits de alternatieve maatregelen vergelijkbaar of beter effect hebben op de waterkwaliteit en uitvoerbaar, controleerbaar en handhaafbaar zijn. Hieronder geef ik aan op welke manier ik voornemens ben aanpassingen te realiseren in het 7^e AP specifiek gericht op de recent aangenomen moties. De aanpassingen hebben betrekking op de inzaaidatum van vanggewassen, de bufferstroken, de rotatie met rustgewassen, het grasareaal bij graasdierbedrijven en de alternatieve maatwerkaanpak zoals voorgesteld door een aantal sectorpartijen. Hieronder ga ik nader op deze punten in.

Voordat ik inga op de wijzigingen ten opzichte van het ontwerp 7^e AP ten gevolge van de aangenomen moties, merk ik ten algemene op dat de wijzigingsvoorstellen het doelbereik iets verlagen. Voor wat betreft de

grondwaterkwaliteit dienen er daarom op onderdelen compenserende maatregelen tegenover te staan om het doelbereik te behouden. Hierbij kijk ik ook nadrukkelijk naar de samenhang met de stikstofaanpak om de doelen van de Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water in zicht te brengen. Wat betreft de oppervlaktewaterkwaliteit bleek uit de MER al dat de oppervlaktewaterkwaliteitsopgave verdergaande maatregelen vereist. Via het 7^e AP en daaropvolgend 8^e AP wordt een basis gelegd, maar op zich zichzelf biedt dit nog niet voldoende zicht op de doelen voor oppervlaktewaterkwaliteit van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Integratie van waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof wordt daarom noodzakelijk geacht om de doelen in zicht te krijgen. Dit past ook goed bij de wens van uw Kamer en van de sector van een integrale, gebiedsgerichte aanpak. Dit betekent wel dat middelen voor de structurele aanpak stikstof ook ingezet dienen te kunnen worden voor realisatie van de waterkwaliteitsopgave.

Met de wijzigingsvoorstellen in het 7^e AP ten gevolge van de door uw Kamer aangenomen moties, wordt deels tegemoet gekomen aan de vier zienswijzen die in deze brief behandeld worden. Momenteel ben ik bezig met de verwerking van de overige zienswijzen en ook deze kunnen tot aanvullende aanpassingen leiden in het definitieve 7^e AP. Mochten deze aanpassingen een lager doelbereik van de waterkwaliteit tot gevolg hebben, dan zal ik ook daarvoor aanvullende maatregelen opnemen in het definitieve 7^e AP om het benodigde doelbereik te realiseren.

Inzaaidatum vanggewassen

Vanggewassen die tijdig (voor 1 oktober) worden ingezaaid zijn effectief om nutriënten op te vangen en daarmee emissies naar grond- en oppervlaktewater te beperken. In het ontwerp 7^e Actieprogramma is de verplichte toepassing van vanggewassen op 60% van het areaal zand- en lössgronden per 2023 en 100% van het areaal zand- en lössgronden gekozen met uitzondering van nader te definiëren winterteelten per 2027. In het 7^e AP neem ik ten aanzien van de in het ontwerp voorgestelde verplichting voor de inzaai van vanggewassen de volgende aanpassingen op, waarmee ik uitvoering geef aan de aangenomen moties die hierop betrekking hebben.

Gelet op de klimatologische omstandigheden gedurende het groeiseizoen zal ik met ingang van 2022 een permanente commissie instellen die de weersomstandigheden en de gewasontwikkeling monitort en mij tijdig adviseert over een eventuele afwijking van de verplichte inzaaidatum voor vanggewassen na de maisteelt. Voor overige teelten die niet onder maisteelt of onder de groep winterteelten (teelten waarna een vanggewas niet verplicht wordt gesteld) vallen, werk ik aan een alternatieve aanpak waarmee ruimte komt voor ingroei naar de 1 oktoberdatum op milieukundig verantwoorde wijze. Hiermee geef ik invulling aan motie van de leden Boswijk en Grinwis (Kamerstuk 33 037, nr. 407) over een permanente commissie met ingang van 2022 die weersomstandigheden en gewasontwikkeling monitort.

Verder vraag ik de Commissie Deskundigen Meststoffenwet advies uit te brengen over de groep wintergewassen die uitgezonderd kan worden van de inzaai van vanggewas, zodat bij implementatie de lijst definitief kan worden vastgesteld. Naast gras en wintergranen, kunnen onder andere meerjarige teelten en gewassen met een bewezen hoge stikstofbenutting in het najaar en de winter onder deze uitzondering gaan vallen. Hiermee geef ik invulling aan motie van de leden Grinwis en Van Campen (Kamerstuk 33 037, nr. 419) over uitbreiding van de lijst met winterteelten.

Over de hoogte van stikstofgebruiksnormen voor groenbemesters zal ik de Commissie Deskundigen Meststoffenwet om advies vragen. Ik kan alvast aangegeven dat ik voornemens ben te blijven bij een gebruiksnorm voor niet-vlinderbloemige groenbemesters die vóór 1 september na graan, graszaad en koolzaad worden ingezaaid. Hiermee geef ik invulling aan de motie van lid Grinwis c.s. (Kamerstuk 33 037, nr. 418) om het generiek schrappen van de stikstofgebruiksnorm voor groenbemesters nog eens tegen het licht houden.

Deze wijzigingen zullen de effectiviteit van de maatregelen voor de vanggewassen zoals berekend in de MER en opgenomen in het ontwerp 7^e AP verlagen. Daarom zijn compenserende maatregelen benodigd om hetzelfde doelbereik als het ontwerp 7^e AP te behalen, aangevuld met extra maatregelen om de opgave voor de oppervlaktewaterkwaliteit ook te realiseren. Hierbij denk ik onder andere aan het verlaten van de start van het uitrijdseizoen voor bouwland en het limiteren van de hoeveelheid toe te passen dunne fractie en drijfmest bij de najaarsbemesting.

Teeltvrije zones

Teeltvrije zones waar geen bemesting en geen toepassing van gewasbeschermingsmiddelen plaatsvindt, beperken de afspoeling van o.a. nutriënten naar het oppervlaktewater en zorgen zo voor een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. In het ontwerp 7^e AP is aangegeven de huidige teeltvrije zones, waarbij de breedte wisselend is bij een gewas, te verbreden naar 2 meter bij overige wateren en 5 meter voor Kaderrichtlijn waterlichamen en de ecologisch kwetsbare waterlopen. Daarmee kan een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit gerealiseerd worden. Omdat de oppervlaktewaterkwaliteit in een (zeer) beperkt aantal gebieden al goed is en omdat bufferstroken niet altijd effectief zijn vanwege diepe grondwaterstanden en het vlakke oppervlak en dergelijke, zal ik in het 7^e AP ten aanzien van de bufferstroken door een brede groep deskundigen een wetenschappelijk verantwoorde leidraad laten opstellen, waarbij ook de huidige waterkwaliteit nadrukkelijk als criterium wordt meegewogen. Op basis van deze leidraad kunnen waterbeheerders vervolgens bepalen in welke gebieden de huidige teeltvrije zones volstaan, omdat de oppervlaktewaterkwaliteit hier al op orde is of omdat een brede teeltvrije zone op een plek niet effectief is voor de waterkwaliteit. Hiermee geef ik invulling aan de motie van de leden Van Campen en Boswijk over het borgen dat bufferstroken alleen worden voorgeschreven in gebieden waar de effectiviteit hiervan aangetoond en noodzakelijk is (Kamerstuk 33 037, nr. 422). Mijn inzet is om met de voorgenomen bufferstroken in het 7^e AP als lidstaat met waterrijke gebieden in aanmerking te komen voor een derogatie op de conditionaliteit van 3 meter brede bufferstroken in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid. Hierover loopt het gesprek nog met de Europese Commissie.

Rotatie met rustgewassen

De wortels van een rustgewas gaan dieper de grond in en kunnen voedingsstoffen dieper in de bodem opnemen. De betere bodemstructuur zorgt voor een betere bodemkwaliteit. Er zal een lagere druk van gewas-gebonden ziektes zijn en het organische stof gehalte in de bodem neemt toe. Dit vermindert de afspoeling van nutriënten en gewasbestrijdingsmiddelen richting het oppervlaktewater en bevordert het waterbergend vermogen van de bodem. Rotatie van rustgewassen met uitspoelingsgevoelige teelten beperkt daarmee de totale hoeveelheid emissies van nutriënten naar het grondwater, met name op de uitspoelingsgevoelige zand- en lössgronden. In het ontwerp 7^e AP heb ik voor alle gebieden een verplichte rotatie met rustgewassen opgenomen om

waterbedefferen te voorkomen en omdat dit ook bij kan dragen aan de oppervlaktewaterkwaliteit. Naar dit laatste heb ik een aanvullende analyse laten uitvoeren.

De verplichte rotatie met rustgewassen sluit in de klei- en veengebieden meer aan bij de bestaande praktijk. De grondwaterkwaliteit in de klei- en veengebieden is in het algemeen op orde en uit aanvullend onderzoek blijkt dat de verplichte rotatie met rustgewassen weinig bijdraagt aan een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit in de kleiregio en veenregio, deels omdat dit in bijvoorbeeld de veenregio al staande praktijk is. Om deze reden zal ik in het 7^e AP de verplichte rotatie met rustgewassen alleen doorvoeren voor zand- en lössgronden. Hiermee geef ik invulling aan de motie van de leden Grinwis en Boswijk (Kamerstuk 33 037, nr. 417) over het uitzonderen van klei- en veengronden van de verplichte rotatie met rustgewassen.

Grasareaal op graasdierbedrijven

Gras houdt als rustgewas nutriënten goed vast en kan er veel van opnemen terwijl er nauwelijks emissies naar het grondwater plaatsvinden. Dat maakt derogatie van de Nitraatrichtlijn van de stikstofgebruiksnorm voor bemesting mogelijk voor graasdierbedrijven. Melkveebedrijven en rundvleesveehouderij (zoog- en weidekoeien) wil ik verplichten tot een substantieel areaal grasland dat in gebruik is, gekoppeld aan de eerste contour grondgebondenheid, zoals deze is geformuleerd in de herziening op het mestbeleid. Voor graasdierbedrijven heb ik in het ontwerp 7^e AP verplichtingen voor het in gebruik hebben van minimaal 60% grasland in 2023 en 70% (waarvan de helft blijvend grasland) in 2027 opgenomen. Ik ben voornemens in het definitieve 7^e AP een koppeling te creëren met spoor 1 van het toekomstige mestbeleid. Hierbij zal gaan gelden dat per 2027 voor melkveehouderij en rundvleesveehouderij (zoog- en weidekoeien) een aanzienlijk deel van de geproduceerde mest door het bedrijf dient te kunnen worden afgezet op grasland (waarvan de helft permanent) waarover het bedrijf beschikt. Per 2024 zal gewerkt worden met een eis voor de helft van de per 2027 verplichte hoeveelheid. De permanent grasland eis gaat gelden per 2027. In het kader van de invoering van grondgebondenheid wordt nader uitgewerkt hoe deze eis eruit komt te zien en welke fasering hierbij hoort. Op deze wijze wordt rekening gehouden met de specifieke situatie bij gemengde bedrijven.

Daarnaast zal deze eis niet voor alle graasdierbedrijven gaan gelden, maar in samenhang met de definitie in het spoor grondgebondenheid van het toekomstige mestbeleid, alleen voor melkvee en rundvleesveehouderij wat betreft zoog- en weidekoeien. Het type graasdierbedrijven die feitelijk hokdieren zijn, zoals vleesstieren, zal daarmee niet aan het verplichte areaal grasland hoeven voldoen.

Op deze wijze geef ik invulling aan motie van lid Bisschop c.s. (Kamerstuk 33 037, nr. 414) over bijstelling van de voorgestelde eis van minimaal 60 tot 70% rustgewassen en 50% permanent grasland bij graasdierbedrijven.

Alternatieve maatwerkaanpak

Als alternatief voor de generieke verplichtende maatregelen uit het ontwerp 7^e AP wenst het bedrijfsleven een maatwerkaanpak met doelvoorschriften voor de in 2027 benodigde kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Uw Kamer heeft over deze maatwerkaanpak een aantal moties aangenomen. Dit leidt ertoe dat ik in het 7^e AP opneem dat ik gezamenlijk met het bedrijfsleven, waaronder de jonge boeren, deze aanpak ga uitwerken. Zoals ik in het Tweeminutendeбат van 11 november jl. heb aangegeven zal ik op een later moment – als ik hierover ook met de

Europese Commissie heb gesproken – besluiten of de maatwerkaanpak als volwaardig alternatief kan worden geïmplementeerd. Op dit moment is dit nog niet zover uitgewerkt dat dit als volwaardig alternatief kan worden ingevoerd. Er leven nog vragen over uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid, controleerbaarheid en effect op de grondwater- en oppervlaktewaterkwaliteit. Dit spoor moet namelijk tot minimaal dezelfde verbetering van de waterkwaliteit gaan leiden. Ik ben voornemens om gezamenlijk met de sectorpartijen deze punten verder uit te werken, hetgeen moet resulteren in een «go / no go»-beslismoment voor invoering gedurende de looptijd van het 7^e AP. Ik zal dit traject ook opnemen in het 7^e AP. Hiermee geef ik invulling aan drie moties hierover, te weten de gewijzigde motie van de leden Boswijk en Grinwis om het alternatieve plan van de sector een volwaardige plek geven in het definitieve 7^e AP (Kamerstuk 33 037, nr. 429), de motie van de leden Van der Plas en Van Haga om het belang van het effect op het toekomstperspectief voor jonge boeren mee te nemen in de overweging over het alternatief van de sector (Kamerstuk 33 037, nr. 410) en de motie van het lid Van Campen c.s. over zoveel mogelijk ruimte geven voor invoering van een geborgde maatwerkaanpak (Kamerstuk 33 037, nr. 423).

Tot slot

In de bijlage treft u mijn reactie op de punten die in vier zienswijzen naar voren zijn gebracht en waarop de vaste commissie voor LNV mijn reactie heeft gevraagd. Momenteel ben ik bezig om deze en de vele andere ingediende zienswijzen te beoordelen en mee te wegen bij het definitieve 7^e AP. Ik streef ernaar om uw Kamer hierover eind deze maand te informeren.

Daarnaast ben ik ook met de Europese Commissie in gesprek over de invulling van het 7^e AP. Deze gesprekken zijn momenteel gaande en zullen de komende tijd worden vervolgd. Ik zal u over de voortgang aan het einde van deze maand verder informeren.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
C.J. Schouten

– Zienswijzen op het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn met reactie van Minister van LNV/lenW

In onderstaande tabel is puntsgewijs de inbreng vanuit de indieners en de reactie daarop weergegeven.

Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Reactie LNV/lenW
<p>In strijd met zorgvuldigheidsbeginsel; gevraagd wordt om economische en sociaal-economische impact analyse en een praktijktoets met nulmetingen.</p>	<p>Wageningen Economisch Research heeft een economische impact analyse uitgevoerd, die als bijlage is meegestuurd met de brief aan de Tweede Kamer 15 oktober 2021 (Kamerstuk 33 037, nr. 404).</p>
<p>Daarbij is het effect van de maatregelen op de doelen van Nitraatrichtlijn niet onderzocht en gemeten.</p>	<p>Een Milieueffectrapportage (MER) op de voorgenomen maatregelen van het 7^e Actieprogramma (AP) was onderdeel van de consultatie. Eindoordeel in de MER: met het ontwerp 7^e AP wordt het doel voor grondwater overal waarschijnlijk gehaald; voor oppervlaktewater zijn aanvullende maatregelen nodig. Daar wordt deze maand een rapportage voor opgeleverd. Deze constatering klopt maar hiermee wordt de belasting van het oppervlaktewater met nutriënten uit de landbouw tegen gegaan, een noodzakelijke ontwikkeling voor doelbereik van Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water: chemisch schoon en ecologisch gezond water voor iedereen.</p>
<p>Voor NL bedrijven heeft verbreding van teeltvrije beschermingszones voor gras en bouwland bij watervoerende sloten en wateren tot gevolg dat functionele teeltbare en bemestbare landbouwgrond aan productie wordt onttrokken.</p>	<p>Bufferstroken als teeltvrije en bemestingsvrije zones zijn geen nieuw fenomeen, zij het dat het voornemen is deze uit te breiden onder het 7^e AP. Bufferstroken kunnen grondgebondenheid aantasten. Dat zal lang niet voor elk melkveebedrijf opgaan. Er is een maximum van 5% landbouwareaal voor bufferstroken per bedrijf voorgenomen. De bufferstroken hebben zondermeer impact, ook voor melkveebedrijven. Er valt aan pijnlijke maatregelen echter niet langer te ontkomen. Zeker niet als de Europese Commissie overtuigd moet worden dat het maatregelenpakket van het 7^e AP dusdanig is, dat doelen voor de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water daarmee worden gehaald en de EC opnieuw tot derogatieverlening kan overgaan. Verlies van derogatie zal naar verwachting in het algemeen tot een groter verlies voor melkveebedrijven leiden dan bufferstroken.</p>
<p>Bufferstroken hebben negatieve gevolgen voor grondgebondenheid en voor</p> <ul style="list-style-type: none"> – plaatsingsruimte dierlijke mest; – mestverwerkingseisen waaraan moet worden voldaan; – minder bemestingsruimte die zorgt voor minder weide-uren → gevolg voor stikstof-beleid. – Wet grondgebonden melkveehouderij: zonder herstel aantal kg melkveefosfaatreferentie wordt het strafbaar om dezelfde melkveestapel zonder verlies van percelen te houden. – mestafzet «boer-boer» regeling kan in gevaar komen. <p>Het leidt tot reeks extra kosten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – noodzaak tot aankoop grond – stijging van grondprijzen – stijging van mestafzetkosten – stijging kosten ruw- en krachtvoer – mestverwerkingskosten bij niet-grondgebondenheid – <ruimte voor meer extensieve melkveebedrijven om overschot te ontvangen (verlies goede meststof en inkomen) <p>Leidt tot vermogensschade door functie-verlies of gedwongen teelten; gevolg: lagere waardering, rentelastverhoging.</p>	<p>Bufferstroken als teeltvrije en bemestingsvrije zones zijn geen nieuw fenomeen, zij het dat het voornemen is deze uit te breiden onder het 7^e AP. Bufferstroken kunnen grondgebondenheid aantasten. Dat zal lang niet voor elk melkveebedrijf opgaan. Er is een maximum van 5% landbouwareaal voor bufferstroken per bedrijf voorgenomen. De bufferstroken hebben zondermeer impact, ook voor melkveebedrijven. Er valt aan pijnlijke maatregelen echter niet langer te ontkomen. Zeker niet als de Europese Commissie overtuigd moet worden dat het maatregelenpakket van het 7^e AP dusdanig is, dat doelen voor de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water daarmee worden gehaald en de EC opnieuw tot derogatieverlening kan overgaan. Verlies van derogatie zal naar verwachting in het algemeen tot een groter verlies voor melkveebedrijven leiden dan bufferstroken.</p> <p>Overigens geldt in het nieuwe GLB een conditionaliteit van 3 meter brede bufferstroken. Nederland wil met de voorgenomen bufferstroken in het 7^e Actieprogramma als lidstaat met waterrijke gebieden in aanmerking komen voor een derogatie op deze conditionaliteit. Dat is nog een discussie met de Europese Commissie.</p>
<p>Kalenderlandbouw:</p> <ul style="list-style-type: none"> – leidt niet tot milieuvverbetering. – Boeren moeten kunnen reageren op weers- en bodemomstandigheden en niet afhankelijk worden van mogelijkheden – loonwerkers. Vanggewassen op klei leiden tot onredelijke werkpieken bij loonwerkers. – Goede landbouwpraktijk en duurzame bouwplannen hebben niets aan vaste data. <p>Doelen voor onderwerpen als stikstof, fosfaat, klimaat en water moeten met elkaar in evenwicht worden gebracht.</p>	<p>Vanggewassen die tijdig (voor 1 oktober) worden ingezaaid zijn effectief om nutriënten op te vangen en daarmee emissies naar grond- en oppervlaktewater te beperken, zoals ook het CDM advies aangeeft. De weken na 1 oktober neemt die effectiviteit sterk af.</p> <p>Eens. Het streven is beleidstrajecten voor bijv. stikstof en waterkwaliteit zoveel mogelijk van elkaar te laten profiteren.</p>

Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Reactie LNV/lenW
Wat hebben de regels voor doel als er nauwelijks gemonitord wordt?	Er wordt in NL intensief gemonitord, maar metingen op elke bufferstrook zijn onnodig, zeker als de regels daarvoor juist worden nageleefd.
Er is sprake van ongelijkheid: grasrijke gebieden op klei en veen hebben meer water en watergangen en worden zwaarder getroffen.	Binnen het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid wordt gemeten onder landbouwgronden en in slootwater. Het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater meet in oppervlaktewater waar landbouw de enige nutriëntenbron is. Op grond van meetgegevens worden toestand- en trendanalyses uitgevoerd. Het mestbeleid kent op meerdere onderdelen verschillen. Dit als gevolg van verschil in grondsoorten, bedrijfstypen, gewassen en teelten, met name door verschil in uitspoelingsgevoeligheid van de bodem en van de teelten of gewassen. Zo zijn gebruiksnormen voor bepaalde teelten en gewassen op zandgronden lager dan op klei of veen.
Uit een citaat van een onderzoek van het Louis Bolk instituut kan worden opgemaakt dat gangbare landbouw beter scoort op de doelen water- en biodiversiteit; minder mest leidt tot meer uitspoeling. Advies CDM: duurzame bouwplannen gefaseerd en gebiedsgericht invoeren en differentiëren naar teelten en grondsoorten om de effectiviteit te vergroten.	De conclusie over biodiversiteit op grond van het citaat deel ik niet en evenmin de conclusie dat op grond van dit citaat in algemene zin geldt dat minder mest tot meer uitspoeling leidt.
Meer uitspoeling van stikstof bij kunstmest dan bij dierlijke mest. Vraag om meer dierlijke mest toe te staan / minder kunstmest in akkerbouw. Verzocht wordt om een berekening van de optie kunstmest vervanging door dierlijke mest.	De invoering van duurzame bouwplannen gebeurt gefaseerd met een basisverplichting in 2023 en een verplichte verzwarening in 2027. De verplichtingen verschillen enigszins per regio, zo zijn duurzame bouwplannen op klei en veen niet verplicht.
NL dient terug te gaan naar de EU voor herziening van het hele land als kwetsbare zone; we moeten ons concentreren op probleemgebieden.	Besloten is om duurzame bouwplannen generiek voor te schrijven ter voorkoming van het verschuiven van teelten/gewassen naar andere gebieden, het zogeheten waterbedeffect.
EU strategie Farm to Fork: extensivering van voedselproductie verhoogt de prijs voor de consument en verslechtert het inkomen voor de boer. Handelsverdragen zorgen voor import van voedsel dat in NL niet mag worden geproduceerd. De bufferzones uit het 7 ^e AP beperken de ruimte voor voedsel nog eens.	Het terugdringen van gebruik van kunstmest is een doelstelling in het LNV beleid; de nadelen van kunstmest worden onderkend. In het ontwerp 7 ^e AP is een pilot over gewasderogatie opgenomen.
Meer uitspoelingsvriendelijke gewassen op perceelsniveau toelaten/ toevoegen aan derogatie; dit stimuleren omdat economisch rendement lager is	Helaas wijzen de gegevens uit dat het hele land nog problemen kent met waterkwaliteit. Het gaat daarbij wisselend per gebieden om grond- of oppervlaktewater en om stikstof of fosfor. De Farm to Fork strategie vraagt inspanning op alle fronten, van producent tot consument en alle schakels daartussen in de keten. Natuurlijk mag de rekening voor het realiseren van de doelstellingen hiervan niet alleen bij de boer terecht komen. De hele keten moet worden aangesproken, inclusief de consument. Daar is het beleid ook op gericht. Zie hierboven de reactie op gewasderogatie.

Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Reactie LNV/lenW
<p>Verwijzing naar kamerbrieven:</p> <p>1. Kamerbrief I&W met Kamerstuk 27 625, nr. 532 van 10 mei 2021: waterkwaliteit is fors verbeterd, niet overal in NL kunnen doelen gehaald worden.</p> <p>2. Kamerbrief van 15 juni 2020 met Kamerstuk 27 625, nr. 503 drinkwater is van goede kwaliteit</p>	<p>Inderdaad is de waterkwaliteit in NL sinds de inwerkingtreding van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water, fors verbeterd. De verbetering van grondwater door het terugdringen van nutriënten uit de landbouw (met name nitraat), vlakt overigens de afgelopen 15 jaar behoorlijk af en de nitraatuitspoeling neemt sinds drie jaar weer toe. Achteruitgang van de waterkwaliteit is niet toegestaan op grond van de EU richtlijnen. Zie voor de meest actuele stand van zaken: «Landbouwpraktijk en Waterkwaliteit in Nederland, toestand (2016–2019) en trends (1992–2019) RIVM, 2020. Voor drinkwater geldt dat die in NL van goede kwaliteit is, maar dat de drinkwaterbedrijven waarschuwen voor toename van ongewenste stoffen.</p>
<p>Nulmeting voor effecten van bufferzones van 5 m. alvorens vele ha uit de productie genomen worden.</p>	<p>Aan de hand van een op te stellen wetenschappelijk verantwoorde leidraad kunnen waterbeheerders bepalen in welke gebieden de huidige teeltvrije zones volstaan.</p>
<p>Verwijzing naar vervuiling vanuit riolen en natte/droge periodes</p>	<p>Er wordt aan gewerkt om zowel gevolgen van watertekort als van wateroverlast voor boeren en in het algemeen belang, terug te dringen. Het Ministerie van lenW heeft een breed programma dat daarop is gericht.</p>
<p>Voor het halen van de KRW doelen is er veel aandacht voor chemische kwaliteit en minder voor de ecologische kwaliteit.</p>	<p>Er is bijzonder veel aandacht voor de het tot stand brengen van een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater cf. de KRW doelstelling.</p>
<p>De voorgenomen maatregelen in het 7^e AP betekenen kostenverhogingen die leiden tot vermindering van het gezinsinkomen van 6% tot 15% per jaar.</p>	<p>De Stroomgebiedbeheerplannen (2022–2027) van waterschappen zijn daar op gericht. Voor het bereiken van een goede ecologische kwaliteit is het verder terugdringen van nutriënten uit de landbouw echter een belangrijke voorwaarde. Er zal goed worden gekeken naar de cijfers in de bijgesloten voorbeelden.</p>
Agractie.nl	
<p>7^e AP gaat veel te en onnodig ver. Tot wel 20% van het perceel zou onbruikbaar kunnen worden. Volgens de WUR gaat het daarbij om 61.000 ha.</p> <p>De verwijzing naar de klimaatdiscussie en biodiversiteit: hoe draagt dit bij aan de waterkwaliteitsdoelen?</p>	<p>Het percentage van 20% onbruikbaar landbouwperceel als gevolg van maatregelen in het 7^e AP wordt niet herkend.</p>
<p>Beleidsdoelen zoals voor kringlooplandbouw, goede bodemgesteldheid, toename organische stof in de bodem, pleiten voor bedrijfseigen normering met een beloning. Regressief beleid zoals 7^e AP voorstaat werkt contraproductief voor aanpalende milieuthema's.</p>	<p>Deze verwijzingen in het 7^e AP zijn omgekeerd bedoeld: hoe maatregelen op het gebied van waterkwaliteit kunnen bijdragen aan andere beleidsdoelen zoals bijv. aan het streven naar meer biodiversiteit of de klimaatverandering. Op grond van eigen initiatief en verantwoorde-lijkeheidsgevoel wordt nog onvoldoende bereikt in de landbouw m.b.t. waterkwaliteit. Generieke rijksmaatregelen zijn daarom onontkoombaar. Wel kunnen boeren door deelname aan projecten binnen het programma Deltaplan Agrarisch Waterbeheer of aanverwante projecten, die eigen inzet tonen. Daarnaast is er overleg met een brede vertegenwoordiging van landbouworganisaties over een zog. «maatwerkaanpak», waarin bedrijfsspecifiek wordt gewerkt, maar dat vergt nog veel onderzoek de komende tijd voordat het een mogelijke, verantwoorde werkwijze kan worden met het oog op verbetering van de waterkwaliteit.</p>

Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Reactie LNV/lenW
<p>Maatregelen zouden gebiedsspecifieker en weersafhankelijker moeten zijn en kalenderlandbouw is af te wijzen.</p>	<p>Veel maatregelen in het mestbeleid en zo ook in het 7^e AP, zijn gebieds-, of gewas, of grondsoort-specifiek. Dat geldt bijv. voor gebruiksnormen. Gebruiksvoorschriften voor mest zijn vaak gestoeld op het weer.</p>
<p>Het 7^e AP voorziet in een vergaande inkomensdaling van de boer volgens de WUR.</p>	<p>De reden om maatregelen te verbinden aan data heeft te maken met de lichtduur en -intensiteit en daarmee met de mogelijkheid van opname van nutriënten door gewasgroei en het beperken van nutriëntenuitspoeling. Daarnaast worden er andere oplossingen gestimuleerd: telen van vroege gewassen bijv, die zorgen voor rijpe gewassen voor 1 oktober. Daar waar de economische impact analyse van de WUR aangeeft dat er een onevenredig inkomensverlies zal worden geleden door een maatregel, wordt bezien hoe de maatregel kan worden bijgesteld of omgebogen, met behoud van het doel voor waterkwaliteit.</p>
<p>Tegen welke prijs kan een verbetering van de waterkwaliteit nog een algemeen belang worden genoemd?</p>	<p>Uitgangspunt is zoals altijd dat de middelen om de doelen van de KRW te halen proportioneel zijn. In het algemeen zal dat een afweging betekenen tussen economische doelen en milieudoelen. Die afweging wordt door kabinet en parlement gemaakt.</p>
<p>Er dient een brede afweging plaats te vinden in plaats van een verkokerd plan; er dient samen met de sector een plan te worden opgesteld hoe de agrarische sector kan bijdragen aan de Europese waterkwaliteitsdoelen.</p>	<p>De tijd die resteert om als landbouw bij te dragen aan het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water is kort; de periode tot 2027 betekent een beperkte tijd om voldoende maatregelen in te zetten voor doelbereik en pijnloze maatregelen zijn niet (meer) mogelijk. Zoals bovenstaand aangegeven wordt gezamenlijk door het Rijk met een breed spectrum aan sectoren bezien of een maatwerk aanpak met een meer bedrijfsspecifieke aanpak mogelijk is, waarbij binnen een gebied wel gezamenlijke inzet van boeren nodig is.</p>
<p>Coöperatie Collectief Hoeksche Waard</p>	
<p>Richt zich tegen Pijler C, Bufferzones (die verder gaan dan de huidige wettelijk bepaalde):</p> <ul style="list-style-type: none"> – ontbreekt aan concrete aanwijzingen voor substantieel effect; – ontbreekt aan inzicht in gevolgen van bijeffecten van de maatregel; – maatregel dient geschrappt. – Bufferstroken werken averechts voor agrobiodiversiteit: – ondermijnt ontwikkeling biodiverse akkerranden terwijl bloemrijke akkerranden zorgen voor natuurlijke plaagonderdrukking in gewassen (en gaat chemische bestrijding tegen); gaan vergrassing en veronkruiding tegen. – Leidt tot waardedaling bufferstrook, want is niet productief; teeltvrije zone betekent geen compensatie voor opbrengstderving. – Agrariër gedwongen bufferzone te beperken tot eenvoudig te bewerken grasland, daardoor daling agrobiodiversiteit. – Nieuwe precisietechnieken in landbouw (geo-fencing) maken bufferzones achterhaald. – Leidt tot conflicten tussen waterschap & agrariërs door de waterbeheerder te laten beslissen of de maatregel effectief is 	<p>Er zal een leidraad worden opgesteld aan de hand waarvan waterbeheerders kunnen aangeven waar bredere teeltvrije zones dan nu toegestaan, niet effectief zijn. In gebieden waar deze niet effectief zijn of niet nodig vanuit het oogpunt van waterkwaliteit, zullen dan ook geen bredere teeltvrije zones worden verplicht.</p> <p>Er bestaat al een stelsel van teeltvrije zones waarbij de breedte wisselend is bij een gewas. Op teeltvrije zones kunnen biodiverse akkerranden worden toegepast. Een teeltvrije zone is een strook tussen de insteek van het oppervlakte-waterlichaam en het te telen gewas waarop, behoudens grasland, geen gewas of niet hetzelfde gewas als op de rest van het perceel wordt geteeld.</p> <p>Er wordt een wetenschappelijk onderbouwde en openbare leidraad opgesteld die de waterbeheerders kunnen gebruiken om op gelijke wijze te bepalen waar bredere teeltvrije zones niet benodigd zijn.</p>

Individuele landbouwer

Gewasrotatie niet mogelijk én niet nodig voor ons bedrijf:

- Grond ruilen is geen optie i.v.m. unieke beschikbaarheid van zoetwater onder ons bedrijf voor beregenen,
- Broccoli en bloemkool moeten het hele jaar door geleverd kunnen worden;
- Beide kunnen gezien worden als rustgewas.

Redenatie om broccoli en bloemkool als rustgewas te zien:

- Weinig bemesting: 70% (1^e teelt) en 50% (2^e teelt) vd norm
- Weinig afvoer van gewas: 20-25% opgenomen meststoffen afgevoerd bij oogst
- Weinig of geen zware machines nodig: NKG-methode, lichte trekker etc.
- Weinig gewasbeschermingsmiddelen: geen chemische onkruidbestrijding / insectbestrijding 1 x p/j / ziektebestrijding alleen in najaarsteelten (30% vh areaal)
- Weinig grondbewerking: ploegen helft vh areaal / rest via NKG-methode.
- + organische stof balans: os afbraak = 2.100 kg/ha; aanvoer is 1.150kg, 2 teelten mogelijk dus positieve balans. Bij 1 teelt volgt een groenbemester die ondergewerkt wordt in het voorjaar
- Goede beworteling: tot 70 cm diep, neemt op tot moment van onderwerken
- Teeltvrije zone van 3.5 m, mesten richting het gewas toe (vanaf het water)
- Wintertarwe heeft veel meer nadelen!

Asperges (biologisch)

- Rotatie onmogelijk: stek tot 1^e oogst 2 jaar, daarna 8 oogstjaren

De wortels van een rustgewas gaan dieper de grond in en kunnen voedingstoffen dieper in de bodem opnemen. De betere bodemstructuur zorgt voor een betere bodemkwaliteit. Er zal een lagere druk van gewas-gebonden ziektes zijn en het organische stof gehalte in de bodem neemt toe. Dit vermindert de afspoeling van nutriënten en gewasbestrijdingsmiddelen richting het oppervlaktewater en bevordert het waterbergend vermogen van de bodem. Rustgewassen zijn met name grassen en granen. In de regel staan broccoli en bloemkool niet bekend als rustgewassen. De Commissie Deskundigen Meststoffenwet zal de lijst met passende rustgewassen en een lijst met wintergewassen opstellen. Deze informatie zal meegegeven worden.

Zie antwoord hierboven.

Bij meerjarige teelten die langer dan de maximale periode tussen een rustgewas staan, zal een rotatie met rustgewassen gedurende de teelt niet worden verplicht.
